

Festivalska čarovnija predmetov in ljudi

Charleville-Mézières

*Vsaki dve leti mirno mestoce v severni Franciji
zaživi in postane svetovna prestolnica lutkarstva*

Z iztekem septembra se je v francoskem Charleville-Mézièresu sklenil največji lutkovni festival na svetu. Bienalna manifestacija, ki obstaja od leta 1961, je tokrat v desetih dneh ponudila več kot 400 dogodkov, ki si jih je ogledalo več kot 150.000 obiskovalcev.

BENJAMIN ZAJC

Vsaki dve leti mirno mestoce Charleville-Mézières v severni Franciji zaživi in postane svetovna prestolnica lutkarstva. Mednarodni lutkovni festival, največji in najslavnejši te vrste, zavzame gledališča, telovadnice, kavarne, muzeje in ulice ter jih spretno spreminja v lutkovna prizorišča. Nekatera le za mimoidoče, druga za stotine srečnežev z vstopnicami. Umetniki in skupine z vsega sveta se tukaj zberejo, da bi predstavili svojo obrt in očarali festivalske selektorje ter obiskovalce s predstavami, ki segajo od tradicionalnih marionet do najsodobnejših stvaritev. Deset dni mesto živi od kulture, ustvarjalnosti in občutka čudenja. To mesto dejansko zadirja z lutkami. Od izložb trgovinic, ki med svoje izdelke skrijejo preproste lutke, do pivnic, ki del prostora preoblikujejo v oder.

Da je prihod na festival karseda miren, zahteva kar nekaj predhodne priprave. Najmanj leto vnaprej, najbolje pa v trenutku, ko je razglašen datum naslednje edicije, se zdi, da se vsi lutkarji podajo na lov za iskanjem nastanitve. Mesto je majhno, hotelske kapacitete so minorne. Je pa zato celotno mesto posejano z zasebnimi nastanitvami, ki se enkrat na dve leti spremenijo v apartmaje za lutkarje, dijaški domovi postanejo umetniške komune, prebivalci mesta ponudijo svoje kavče in dodatne postelje umetnikom. Pozneje ko rezerviraš nastanitev, več kilometrov hoje te čaka vsak dan.

Nato se začnejo igre lakote: nakup vstopnic. Te najprej zahtevajo logistično kovanje načrta, katere predstave si lahko ogledamo, da jih vidimo čim več in pravočasno pridemo z ene lokacije na drugo. V uradnem programu festivala je približno sto uprizoritev, vsaka ima najmanj štiri ponovitve, potem sta tu še uradni *off program* ter

neuradni *off*, ki se snuje po ulicah in parkih. Kot zanimivost se kaže: leto zapored samoiniciativno najeli hišo v središču mesta in v njej predstavljajo belgijsko lutkarstvo, kar se dogaja vzporedno z glavnim delom festivala. Prvi paket vstopnic je na voljo junija in v enem dnevu je večina predstav razprodanih. Pokupiš, kar lahko, nato pa čakaš na preostanek vstopnic, ki jih dajo v prodajo konec avgusta. Ko v digitalni vrsti čakamo, da bomo na vrsti za izbor vstopnic, se zdi, da gremo na koncert pop zvezde, ne na lutkovni festival.

Presežki in zdrsi

Ključno pri tem festivalu je, da programa ne snujejo po načelu najboljšega, kar ponuja stroka, ampak raje čim več, kar lahko stroka ponudi. Uradni program festivala ni prostor, v katerem gledamo zgolj najboljše lutkovne predstave na svetu, ampak se snuje kot pahljača vsega, kar se trenutno razvija v lutkarstvu po svetu. Gre za pregled, ki snuje prostor refleksije in omogoča zaznavanje novih trendov, ki vznikajo, in tradicij, ki ostajajo.

V tokratnem uradnem izboru smo lahko gledali uprizoritve, ki so prelome tako za lutkovni kot gledališki svet nasploh. Gledali smo združevanje performativne umetnosti in klasičnega lutkarstva, končno smo lahko videli tudi smiselne predstave z roboti in zaznali, da se sodobni lutkar morebiti bolj radikalno kot prej vrača k osnovnim elementom: k materialnosti, k materiji, ki lutka šele postane (les, papir, pesek ...).

Ob teh predstavah so tudi konvencionalne, verjetno bolj namenjene domačemu kot festivalskemu občinstvu, tudi nedodelani razmisleki o kataklizmi trenutnega sveta, površna animacija, predolgi filozofski traktati. Ob tem še zanimivost: festival se kljub svetovljanskosti opira na francoščino kot glavni jezik, le redkokdaj predstava blagoslovi tujega gledalca z angleškimi nadnapisi ali povzetki. Predstave, polne besedila, tako nam, tujcem, izzvenijo, pozornost pa usmerimo na vizualni aspekt. A prav v tem omejevanju je tudi do-

ločena lepota. Ko jezik odpove, se gledalec znajde pred bistvom lutkovne umetnosti; v materialnosti, gibu, ritmu, odnosu med animiranim in animatorjem. Brez utehe besedila se izostri pozornost na podrobnosti, ki bi jih v obsežnosti ogledanih predstav spregledali. Festival tako nehote preizkuša potrpežljivost gledalca in ga sili v drugačno obliko gledalske discipline, ki ni vedno udobna, a ponudi vpogled, ki ga drugje skoraj ni mogoče dobiti.

Ob tem ni zanemarljivo, da prav ta pestrost, od presežkov do spodrseljav, ustvarja avtentično podobo trenutnega stanja v lutkarstvu. Festival ni le slavljenje vrhuncev, temveč je tudi tržnica, na kateri si lahko ogledamo tako sijaj kot poraz, tako zaključen umetniški izraz kot iskanje, ki še ni našlo oblike. Prav zaradi tega festival ostaja pomembno vozlišče svetovnega lutkovnega dogajanja.

Baltski fokus

Vsaka edicija festivala se osnuje okrog nekega fokusa, naj gre za izpostavitev lutkarstva v specifični državi ali za usmerjen fokus v regijo. Na tokratnem festivalu so bile izpostavljene baltiške države, zato so v program sprejeli zajetno količino predstav iz Litve, Latvije in Estonije, jih obogatili s predavanji, razstavami in *off programom*. Tako smo lahko obiskovalci poleg ugotavljanja, kakšno je trenutno stanje v svetovni lutkovni umetnosti, vmes raziskovali tudi bolj usmerjen program, ki se bliža kuratorski logiki.

Takšni programski poudarki dajejo festivalu dodatno plast in omogočajo vpogled v lutkovne tradicije, ki bi jih težko srečali v tako strnjeni obliki (treba je poudariti, da je sodelovanje med tremi baltskimi lutkovnimi tradicijami dodobra utrjeno prek bienalnih predstavitev baltskega vizualnega gledališča). Baltiške države so se predstavile z izrazito raznolikostjo, od klasičnega lutkovnega gledališča do sodobnih, skoraj performativnih pristopov, v katerih lutka nastopa predvsem kot ideja in ne toliko kot subjekt. Obenem je bilo opaziti velik vpliv lokalnih mitologij in nacionalne

zgodovine, ki v današnjem stanju odmevata bolj kot kdaj prej.

Transport

Na festivalu se redno pojavlja tudi slovenska lutkovna produkcija. Tokrat smo v *off programu* lahko spremljali predstave Teatra Matite, v uradnem programu pa so se prvič srečale vse uprizoritve megalomanskega projekta *Transport*. Gre za uprizoritveni projekt, v katerem je režiser Tin Grabnar z ustvarjalno ekipo zasnoval šest uprizoritev v šestih evropskih gledališčih: Lutkovno gledališče Ljubljana, Lutkovno gledališče Maribor, Lutkovno gledališče Białystok (Poljska), Estonsko gledališče za mlade (Estonija), Lutkovno gledališče Klaipėda (Litva) in Gledališče Alfa (Češka). Prva uprizoritev je doživela premiero septembra lani (mariborska), zadnja (češka) na dan odprtja festivala. Takoj zatem je ekipa odpotovala na festival, na katerem se je pridružila preostalim petim in prvič ponudila na ogled celotno serijo *Transport*.

Charleville-Mézières v desetih dnevih ustvari lutkovno čarovnijo. Ulice so polne različnih jezikov, v kavarnah se za sosednjimi mizami prepletajo zgodbe umetnikov z vseh koncev sveta, v zraku pa vlada občutek skupnosti, ki presega kulturne in nacionalne meje. Festival ni zgolj predstavitev, temveč je tudi prostor srečevanja, sodelovanja in neformalnega druženja, kjer se številne prihodnje umetniške povezave šele rojevajo. Vsak večer se mestno jedro spremeni v veliko družabno središče, v katerem je meja med umetnikom in gledalcem vse bolj zbrisana. In nato vsi odidejo vsak na svoj košček sveta, vsak s polnim žepom novih izkušenj.

Ključno pri tem festivalu je, da programa ne snujejo po načelu najboljšega, kar ponuja stroka, ampak raje čim več, kar lahko stroka ponudi.

Spontana rdeča nit tokratne edicije so bile lutke upokojenci, ki so po ulicah sadili rastline, ob dvoranh vrteli glasbo in obiskovali trgovine. FOTO DAVID TRUILLARD

Na trgu Ducale zaživijo monumentalne lutke, od konjev in slonov do replik zgradb v naravni velikosti. FOTO HERVE DAPREMONT